

**RENDKÍVÜLI ÁLLAPOT
LITVÁNIÁBAN: MIGRÁNSÁRADAT
FEHÉROROSZSZÁGBÓL**

Migrációkutató Intézet

Gyorselemzések

Gönczi Róbert – Janik Szabolcs

2021/12

2021.07.09

Gyorselemzések 2021/12

RENDKÍVÜLI ÁLLAPOT LITVÁNIÁBAN: MIGRÁNSÁRADAT FEHÉROROSZORSZÁGBÓL

A Migrációkutató Intézet legújabb gyorselemzésében az Európai Unió területére tartó illegális migráció új keleti „frontvonalának”, Litvániának a helyzetét elemzi. A frissen kialakult helyzet az agresszív, EU-ellenes fehérorosz politikai lépések eredménye, melyekre azt követően került sor, hogy Brüsszel szankcionálta a repülőgépet eltérítő Lukasenka-rezsimet. A litván határőrök felvételein jól látható, ahogy a fehérorosz határőrök nemhogy nem állítják meg az EU területére igyekvő határsértőket, hanem kifejezetten átsegítik őket. A (főként iraki) bevándorlók anyaországukból Minszkbe repülnek, ahonnan könnyedén eljutnak a fehérorosz-litván határra, majd onnan illegálisan a schengeni övezet területére.

A fehérorosz elnök terve bevált: a kétségbeesett Litvánia június 3-án rendkívüli állapotot hirdetett, Brüsszel pedig Fehéroroszországgal és annak szankcionálásával foglalkozik. Az EU egyetlen esélye, hogy ezt a csapdahelyzetet megfordítsa és véget vessen az egyre népszerűbb litvániai migrációs útvonal kihívásának, ha egyértelműen, határozottan és gyorsan lép fel, hathatós segítséget nyújtva a kis balti államnak. Erre annál is inkább szükség lesz, mert Lukasenka joggal érezheti úgy, hogy az integráció egyik leggyengébb pontjára tapintott. Így bizonyosan a továbbiakban is szívesen nyúl majd ehhez és más hasonló nyomásgyakorlási eszközökhöz.

Az események háttere: drasztikus emelkedés a menedékkérelmek számában

Az utóbbi időben drasztikusan megfordult a bevándorlási trend Litvániában. Ennek megértéséhez érdemes áttekinteni a bevándorlás tágabb kontextusát az EU egészében. Az Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal (EASO) adatait szerint 2020-ban 2013 óta a legalacsonyabb volt a menedékkérelmek száma az Európai Unió területén: mindössze 485 ezer, szemben a 2019-es 716 ezerrel.¹ (Ez természetesen leginkább a pandémia okozta különleges helyzettel hozható összefüggésbe.) A 2021-es évben azonban máris növekedni látszik a migrációs nyomás. Romániában 2019-hez képest 138%-kal nőtt a menedékkérelmek

¹ RETTMAN 2021.

Gyorselemzések 2021/12

száma, Bulgáriában pedig 64%-kal. Nem kivétel ebből a sorból Litvánia sem. A litvániai helyzet mögött érdekes mechanizmus sejlik fel: Bagdad és Minszk között az elmúlt hónapban megduplázódott a légi járatok száma. Az Irakból Fehéroroszországba érkezett bevándorlók automatikusan belépési vízumot kapnak, majd egy helyi utazási iroda egyenesen Litvánia határához viszi őket.² A Litvániával közös 650 kilométeres határszakaszon való átkelésben ezt követően belorusz állami tisztviselők segítenek a migránsoknak. Az illegális bevándorlók száma olyan gyorsan növekedett Litvániában az utóbbi hetekben, hogy Vilnius kérésére rohamtempóban került felépítésre egy 300 ember befogadására képes tábor azon illegális határátlépők számára, akiket sikeresen letartóztatott a rendőrség. Az idei év első felében a Litvániába érkező migránsok száma megnyolcszorozódott. A 2021-ben regisztrált 600 menedékkérelemből 412 júniusban került benyújtásra.³ (Összehasonlításképpen: tavaly összesen 74 kérelmet, 2019-ben pedig 37-et regisztráltak.) A Litvániába átjutók jelentős része iraki, azonban Szíriából, Guineából, Gambiából, Afganisztánból, Kamerunból és Indiából érkezettek is regisztráltak.⁴

„Hetente irakiak százai érkeznek Fehéroroszországba. A Bagdad és Minszk közötti légi járatok száma megduplázódott az elmúlt hónapban: a heti 2-öt 4-re emelték, a Boeing 737-eseket pedig lecserélték nagyobb 777-esekre. A minszki repülőtér hatóságai központi utasításra nem ellenőriznek senkit, aki Irakból érkezik a Lukasenka-hoz közeli Tsentrkurort utazási társaság papírjaival, egyszerűen belépési vízumot kapnak bármiféle fennakadás nélkül” – hívja fel a figyelmet az egyre súlyosabb problémára Tadeusz Giczán, a kormányellenes hangvételű belorusz NEXTA főszerkesztője.⁵ *„Aki végül eljutnak a közös litván-fehérorosz határszakaszhoz, azoknak a határőrök segítenek átjutni. A szolgáltatás ára 3-6 ezer dollár, mely egyenesen a kormányzat zsebében landol. Ami viszont a legveszélyesebb, hogy egyre több iraki és szíriai számára válik ismertté ez az új migrációs útvonal, ahol gyakorlatilag akadály nélkül tudnak a schengeni övezeten belülre kerülni”* – tette hozzá Giczán. Minderre azt követően került sor, hogy a fehérorosz vezető nyíltan megfenyegette az Európai Uniót. Lukasenka a Fehéroroszországra kivetett gazdasági szankciók ellen úgy szólalt fel, hogy *„eddig megállítottuk a migránsokat és a kábítószereket – most egyék meg [az EU] amit főztek maguknak”*. Komoly kihívást jelent, hogy a litván határőrség a közös határszakasznak mindössze 38%-án rendelkezik megfigyelő technológiával.⁶

² BNE INTELLINEWS 2021.

³ RETTMAN 2021.

⁴ EURONEWS 2021A.

⁵ BNE INTELLINEWS 2021.

⁶ RETTMAN 2021.

Gyorselemzések 2021/12

Előzmény: a 2020-as elnökválasztás, az eltérített repülő és a „migrációs fegyver”

Fehéroroszországot 2020-ban hónapokig tartó tiltakozások bénították meg, miután az augusztusi választásokat több megfigyelő szerint is elcsalta a 16 éve regnáló államelnök, Aljakszandr Lukasenka.⁷ Az államfő hatodik újraválasztásának körülményeit többek között az EU is elítélte. A hatóságok a tüntetők ellen aránytalan, súlyos megtorló eszközökkel léptek fel: több mint 35 ezer embert tartóztattak le, ezeket érintettek a rendőri túlkapasok.⁸ Lukasenka legtöbb politikai ellenfele azóta vagy börtönben van, vagy elhagyta az országot. Így tett az elnökválasztás vezető ellenzéki jelöltje, Szvjatlana Cihanouszkaja is, aki Litvániába menekült. Vélhetően ez az egyik fő indok, amiért Minszk főként a kis balti államot szeretné nehéz helyzetbe hozni az illegális migrációval. (Litvánia ráadásul június elején diplomáciai státuszt adott Cihanouszkajának, ami csak tovább mélyítette az eleve feszült Vilnius-Minszk konfliktust. Fehéroroszország válaszul konkrét szám megjelölése nélkül arra kötelezte Litvániát, hogy a lehető legkevesebbre csökkentse diplomatái számát az országban.)

Fontos felidézni azt a májusi esetet is, amely talán a leginkább hozzájárult az EU és Fehéroroszország közötti viszony romlásához. Aljakszandr Lukasenka utasítására májusban a fehérorosz légielő eltérített egy utasszállító repülőgépet, hogy letartóztathasson egy ellenzéki belorusz aktivistát.⁹ Roman Protasevics újságíró a Ryanair egyik járatáról vették őrizetbe a fehérorosz hatóságok.¹⁰ Az EU válaszul gazdasági szankciókat vetett ki Fehéroroszország legfontosabb exportcikkeire, köztük a káliumra (a műtrágya egyik alapvető összetevőjére), valamint a kőolaj- és a dohánytermékekre.¹¹ Az EU 27 tagállama emellett kitiltotta légtéréből az összes fehérorosz repülőgépet, illetve arra kérte légitársaságait, hogy ne repüljenek a kelet-európai ország légterébe.

Hamar megérkezett a fehérorosz államelnök válasza is a szankciókra. *„Ha egyesek azt hiszik, hogy le fogjuk zárni határainkat Lengyelországgal, Litvániával, Lettországgal és Ukrajnával, de beengedjük az Afganisztánból, Iránból, Irakból, Szíriából, Líbiából és Tunéziából érkező embereket zokszó nélkül, akkor hatalmasat tévednek”* – reagált a fejleményekre Lukasenka egy kormányülésen. *„Mi nem fogunk vissza senkit, aki a felvilágosult, meleg és kellemes Európa ölébe szeretne ülni”* – tette hozzá gúnyosan a vezető. A Belorusz Újságírók Uniója (egy kormánypárti

⁷ ALJAZEERA 2021.

⁸ DAPKUS – KARMANAU 2021.

⁹ RETTMAN 2021.

¹⁰ YANCHUR 2021.

¹¹ DAPKUS – KARMANAU 2021.

Gyorselemzések 2021/12

médiaszervezet) közleményében ismertette, hogy a Fehéroroszországon át az EU területére érkező migránsok száma meghaladhatja az 5 000 főt júliusban, illetve arra is rámutatott, hogy Lengyelország lehet az egyik új útvonal – előrevetítve ezzel Lukasenka tervét. A helyzet tovább romolhat a nyár során a bűnüldözés területén is, hiszen Lukasenka bejelentette, hogy júniusban felfüggesztették az EU-val közös együttműködésüket a szervezett bűnözés üldözésében is.¹² A litván belügyminisztérium arra is felhívta a figyelmet, hogy a bevándorlók regisztrálása sem feltétlen megoldás a problémára, hiszen a migránsok gyakran azonnal eltűnnek, miután bejegyzik őket a helyi Külföldi Nyilvántartási Központba. A fehérorosz határőrök ráadásul aktívan segítik az illegális határátkelőket. Litvánia az elmúlt hónapban közzétett egy videót, melyen jól látszik, ahogy a belorusz határőrök megpróbálják eltüntetni az illegális határátlépésben nyújtott asszisztencia jeleit.¹³

Lukasenka stratégiája nem egyedi. Hasonló módszert alkalmazott az utóbbi években Marokkó a spanyol Ceuta exklávéval, illetve Törökország a Görögországgal közös határszakaszán is.¹⁴ A helyzetről szóló június 29-i hivatalos litván nyilatkozat szerint amennyiben nem kezelik a migrációs fejleményeket hazájukban, azok hamar áttérjedhetnek Észtországra, Lettországra és Lengyelországra is, megbénítva a teljes Baltikumot és sebezhetővé téve az Európai Unió schengeni övezetének keleti határát.

Rendkívüli állapot

Litvánia június 3-án hirdetett végül rendkívüli állapotot a migránsok beáramlása miatt.¹⁵ Bilotaite litván belügyminiszter kiemelte ugyanakkor, hogy a rendkívüli helyzetre nem a 2,8 milliós országba érkező többszáz illegális migráns miatt van szükség, hanem hogy fel tudjanak állítani egy ellenállóbb határvédelmi rendszert az Állami Határőrszolgálat javaslatai mentén. A rendkívüli állapotot azt követően hirdették ki, hogy Simonyte miniszterelnök kabinetjének információi szerint június 2-án egyetlen nap alatt 150 illegális migránst vettek őrizetbe a határőrök, amely meghaladja a 2021-et megelőző 4 évben regisztrált összes határsértő számát (az érintett határszakaszon). Többek szerint ugyanakkor a rendkívüli állapot csak rontani fog a helyzeten. Így vélekedik Tadeusz Giczán is. *„Litvánia szerint rendkívüli állapotot kell hirdetni, de szerintem ez csak rontani fog a helyzeten. A belorusz hatóságok annál inkább törekedni fognak rá, hogy egyre több és több migránst*

¹² RETTMAN 2021.

¹³ КАРКЛАЙТЕ 2021.

¹⁴ RETTMAN 2021.

¹⁵ EURONEWS 2021A.

Gyorselemzések 2021/12

nyomjanak át a litván határon, ami hozzájárul az emberkereskedelem erősödéséhez, valamint a Tsentrkurort utazási társaság és az Iraqi Airways gazdagodásához is” – jelentette ki egy tweetben.¹⁶

Megoldási kísérletek: Frontex és befogadótábor

A helyzetet megoldandó, az EU határellenőrzési ügynöksége, a Frontex júliusban 30 kiegészítő tiszt Litvániába küldéséről, az EASO pedig egy máltai tényfeltáró-nyomozó misszió delegálásáról döntött.¹⁷ Emellett a Frontex júliusban 30 főre bővíti határőreinek számát azokban a további uniós tagállamokban, amelyeknek szintén közös határszakasza van Fehéroroszországgal.¹⁸ A vilniusi kormány eközben elrendelte egy újabb befogadótábor építését, mely 1 000 férőhelyes lesz, valamint felkérték a helyi önkormányzatokat, hogy találjanak helyet ennek a létesítménynek.¹⁹ A miniszterelnök továbbá kijelentette, hogy a jelenlegi helyzet tükrében mind Litvánia, mind a többi schengeni ország védelmében fontolgatják a határellenőrzés visszaállítását minden közös uniós határszakaszukon.²⁰ Az EU általános attitűdjét jelzi, hogy a litvánokat támogatásáról biztosította Von der Leyen bizottsági elnök is.²¹ Vagyis az EU vezető intézményei úgy járnak el, mint tavaly február-márciusban, amikor a török elnök végül beváltotta fenyegetését, és – ha a Covid-járvány berobbanása miatt csak pár hétre is – megnyitotta a szárazföldi határt Görögország felé. A két eset azt mutatja, hogy az EU humanitárius narratíváját egyértelműen felülírja, ha egy harmadik ország nyomásgyakorlásra használja fel a menedékkérőket (migránsokat), a brüsszeli fókuszba pedig a külpolitikai érdekérvényesítés kerül. Ehhez hozzájárult természetesen az is, hogy Lukasenka több vörös vonalat is átlépett az EU szemében (pl. a repülőgép földre kényszerítésével). Az eltérő kontextust figyelembe véve is érdemes azonban megemlíteni, hogy 2015 után Magyarország mennyire más megítélés alá esett, amikor önerőből védeni kezdte déli határát az illegálisan érkező tömegekkel szemben (természetesen azzal a fontos különbséggel, hogy a politikailag motivált Fehéroroszországgal és Törökországgal ellentétben Szerbia kapacitáshiány miatt nem tartóztatta fel őket).

¹⁶ BNE INTELLINEWS 2021.

¹⁷ RETTMAN 2021.

¹⁸ ALJAZEERA 2021.

¹⁹ SYTAS 2021.

²⁰ EURONEWS 2021B.

²¹ EURONEWS 2021C.

Gyorselemzések 2021/12

Összegzés

Ingrida Šimonytė egy nyilatkozatában úgy fogalmazott, Lukasenka éppen „hibrid hadviselést” alkalmaz Litvániával és az Európai Unióval – különösen a schengeni övezettel – szemben, hiszen ott támad, ahol a leggyengébb a szövetség.²² A felkészületlen, gyenge határőrszolgálattal bíró, mindössze 2,8 milliós lakosságú Litvánia elárasztása migránsokkal azt fogja eredményezni, hogy a semmiféle ellenőrzésen át nem esett, főként iraki bevándorlók könnyen felszívódhatnak a schengeni övezetben. Lukasenka terve bevált: a kétségbeesett Litvánia rendkívüli állapotot hirdetett, Brüsszel pedig Fehéroroszországgal és annak szankcionálásával foglalkozik. Az EU egyetlen esélye, hogy ezt a csapdahelyzetet megfordítsa és véget vessen az egyre népszerűbb litvániai migrációs útvonal kihívásának, ha egyértelműen, határozottan és gyorsan lép fel, hathatós segítséget nyújtva a kis balti államnak. Erre annál is inkább szükség lesz, mert Lukasenka joggal érezheti úgy, hogy az integráció egyik leggyengébb pontjára tapintott. Így bizonyosan a továbbiakban is szívesen nyúl majd ehhez és más hasonló nyomásgyakorlási eszközökhöz.

²² DAPKUS – KARMANAU 2021.

Gyorselemzések 2021/12

Hivatkozások:

- ALJAZEERA (2021): *EU border guards sent to Lithuania amid Belarus migrant crisis*. 2021. 07. 02. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2021/7/2/eu-border-guards-sent-to-lithuania-amid-belarus-migrant-crisis> (Megtekintve: 2021. 07. 08.)
- BNE INTELLINEWS (2021): *Lukashenko pushing illegal Iraqi refugees over the border into Lithuania*. 2021. 06. 13. Forrás: <https://www.intellinews.com/lukashenko-pushing-illegal-iraqi-refugees-over-the-border-into-lithuania-213046/> (Megtekintve: 2021. 07. 08.)
- DAPKUS, Liudas – KARMANAU, Yuras (2021): *EU vows to help Lithuania amid flow of migrants from Belarus*. 2021. 07. 06. Forrás: <https://apnews.com/article/lithuania-africa-belarus-middle-east-europe-091d86251cfc8de9df61f90e4ff42ba8> (Megtekintve: 2021. 07. 08.)
- EURONEWS (2021a): *Lithuania declares state of emergency over migrant arrivals from Belarus*. 2021. 07. 03. Forrás: <https://www.euronews.com/2021/07/03/lithuania-declares-state-of-emergency-over-migrant-arrivals-from-belarus> (Megtekintve: 2021. 07. 08.)
- EURONEWS (2021b): *Lithuania says Belarus is flying in migrants, plans border barrier*. 2021. 07. 07. Forrás: <https://www.euronews.com/2021/07/07/us-belarus-politics-lithuania> (Megtekintve: 2021. 07. 08.)
- EURONEWS (2021c): *EU's von der Leyen says flow of illegal migrants from Belarus 'politically motivated' Access to the comments*. 2021. 07. 02. Forrás: <https://www.euronews.com/2021/07/02/us-belarus-politics-lithuania-migration> (Megtekintve: 2021. 07. 08.)
- KAPKLITE, Дайнора (2021): *Белорусские пограничники скрывают следы нелегальной миграции: это удалось снять на видео*. 2021. 06. 02. Forrás: <https://www.delfi.lt/ru/news/live/belorussskie-pogranichniki-skryvayut-sledy-nelegalnoj-migracii-eto-udalos-snyat-na-video.d?id=87365015> (Megtekintve: 2021. 07. 08.)
- RETTMAN, Andrew (2021): *Belarus using migrants to counter-attack EU*. 2021. 06. 30. Forrás: <https://euobserver.com/world/152305> (Megtekintve: 2021. 07. 08.)
- SYTAS, Andrius (2021): *EU condemns Belarus 'pressuring' Lithuania with migrants -Michel*. 2021. 07. 05. Forrás: <https://www.reuters.com/world/europe/eu-condemns-belarus-pressuring-lithuania-with-migrants-michel-2021-07-05/> (Megtekintve: 2021. 07. 08.)
- YANCHUR, Alina (2021): *'A pathetic revenge policy': Is Belarus facilitating illegal migration to Lithuania?* 2021. 07. 01. Forrás: <https://www.euronews.com/2021/06/30/a-pathetic-revenge-policy-is-belarus-facilitating-illegal-migration-to-lithuania> (Megtekintve: 2021. 07. 08.)

Gyorselemzések 2021/12

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155.

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

© Gönczi Róbert, Janik Szabolcs, 2021

© Migrációkutató Intézet, 2021

Sorszám: 2021/12